

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 26

FÖRSTA KAMMAREN

1960

18–23 november

Debatter m. m.

Fredagen den 18 november

	Sid.
Interpellation av herr Svanström om åtgärder för att avhjälpa bristen på sjuksköterskor	3

Tisdagen den 22 november

Svar på interpellation av herr Jonasson ang. 1959 års arealtillägg till småbrukare	5
Interpellation av herr Hedblom ang. den kommunala demokratien	9

Onsdagen den 23 november

Om viss förstärkning av undervisningen i matematik	11
Statsbidraget till folkhögskolor	13
Vissa folkskollärares jämställande med övningslärare i fråga om undervisningsskyldighet	15
Åtgärder mot mörkerolyckor i trafiken	17

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 23 november

Statsutskottets utlåtande nr 170, om viss förstärkning av undervisningen i matematik	11
— nr 171, ang. statsbidraget till folkhögskolor	13
— nr 172, om vissa folkskollärares jämställande med övningslärare i fråga om undervisningsskyldighet	15
— nr 173, ang. ersättning till markägare vid s. k. stolpintrång ..	16
— nr 174, ang. statsrevisorernas berättelse rörande vissa iakttagelser beträffande 1959 års taxering, m. m.	16
— nr 175, om översyn av den indirekta beskattningens administration	17

	Sid.
Bevillningsutskottets betänkande nr 75, om avdrag vid beskattningen för avgifter till branschorganisationer m. fl.	17
Andra lagutskottets utlåtande nr 57, om viss ändring i folkpensioneringslagen	17
— nr 63, om åtgärder mot mörkerolyckor i trafiken, m. m.	17
— nr 64, om viss översyn av lotteriförordningen	29
— nr 65, ang. inbetalningen av kommunernas andelar i folkpensioner m. m.	29
Tredje lagutskottets utlåtande nr 31, ang. förslag till uranlag, m. m.	29
Jordbruksutskottets utlåtande nr 41, ang. statsbidraget till täckande av driftkostnader vid lantbruksundervisningsanstalterna	29

Fredagen den 18 november

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Justerades protokollet för den 11 in-
nevarande månad.

Anmälades och godkändes tredje lag-
utskottets förslag till riksdagens skrivel-
se, nr 366, till Konungen i anledning av
väckta motioner om utjämning mellan
församlingarna av kostnaderna för byg-
gande och underhåll av kyrka.

Anmälades och bordlades följande till
kammaren överlämnade kungl. propo-
sitioner:

nr 186, angående vissa kostnader i
samband med Sveriges anslutning till Eu-
ropeiska frihandelssammanslutningen
(EFTA); och

nr 187, angående överlåtelse av vissa
under vattenfallsstyrelsens förvaltning
stående markområden.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 170, i anledning av väckta motio-
ner om viss förstärkning av undervis-
ningen i matematik;

nr 171, i anledning av väckta motio-
ner rörande statsbidrag till folkhögskol-
lor;

nr 172, i anledning av väckt motion
om vissa folkskollärares jämställande
med övningslärare i fråga om undervis-
ningsskyldighet;

nr 173, i anledning av väckta motio-
ner om ändrade bestämmelser i visst
fall angående ersättning till markägare
vid s. k. stolpintrång;

nr 174, i anledning av riksdagens år
1959 församlade revisorers berättelse, i
vad densamma avser dels vissa iaktta-
gelse rörande 1959 års taxering m. m.,
dels kostnaderna för riksdagstrycket,

dels ock tillvaratagande av kronans in-
tresse i vissa rättsärenden; samt

nr 175, i anledning av väckt motion
om översyn av den indirekta beskatt-
ningens administration;

bevillningsutskottets betänkande nr 75,
i anledning av väckta motioner om av-
drag vid beskattningen för avgifter till
branschorganisationer m. fl.;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 57, i anledning av väckt motion om
viss ändring i folkpensioneringslagen;

nr 63, i anledning av väckta motioner
om åtgärder mot mörkerolyckor i tra-
fiken, m. m.;

nr 64, i anledning av väckta motioner
om viss översyn av lotteriförordningen;
samt

nr 65, i anledning av väckta motioner
om viss ändring i lagen angående inbe-
taltning av kommunernas andelar i folk-
pensioner m. m.;

tredje lagutskottets utlåtande nr 31, i
anledning av Kungl. Maj:ts proposition
med förslag till lag om rätt att undersöka
och bearbeta fyndigheter av uranhaltigt
mineral m. m. (uranlag), m. m.; även-
som;

jordbruksutskottets utlåtande nr 41, i
anledning av väckta motioner angående
ändrade grunder för statsbidrag till täc-
kande av driftkostnader vid lantbruks-
undervisningsanstalterna.

Interpellation om åtgärder för att avhjälpa bristen på sjuksköterskor

Herr SVANSTRÖM (cp) erhöll på be-
gäran ordet och anförde:

Herr talman! På olika håll i landet har
under den gångna sommaren förekom-
mit att avdelningar på kroppssjukhus
har måst stängas på grund av sjukskö-
terskebrist. I många fall förekommer

Interpellation om åtgärder för att avhjälpa bristen på sjuksköterskor

långa väntelistor för intagning, och allmänhetens berättigade önskemål om en snabb behandling har ej alltid kunnat tillmötesgå i önskvärd utsträckning. I något fall har bristen varit så allvarlig, att utförandet av t. o. m. akuta operationer riskerats.

Inför den förestående utbyggnaden av bl. a. regionsjukvården frågar man sig på många håll, om hittills planerade åtgärder för att komma till rätta med den svåra bristen på utbildade sjuksköterskor är tillräckliga för att det i den närmaste framtiden starkt ökade behovet av här berörd personal skall kunna täckas.

Såsom orsaker till den rådande brist-situationen har bl. a. anförts den snabba utbyggnaden av kroppssjukvården, arbetstidsförkortningen, sjuksköterskeskolornas begränsade utrymme, bristen på lärare vid skolorna och framför allt den stora avgången från yrket.

Vid den interpellationsdebatt, som förekom i riksdagens andra kammare den 20 april i år, hänvisade inrikesministern till olika åtgärder, som redan då vidtagits och till andra som förväntades. Bl. a. framhöll inrikesministern, att en särskild kommitté sysslade med problemet om överförande av vissa arbetsuppgifter från sjuksköterskorna till kvalificerade undersköterskor eller annan personal. I debatten framfördes också tanken att manliga sjukvårdare med motsvarande utbildning skulle vara lika lämpade som den kvinnliga personalen och till vissa arbetsuppgifter t. o. m. överlägsna. Den frågan togs emellertid inte upp till närmare debatt.

Här kan anföras att en viss differentiering lämpligen skulle kunna ske beträffande sjukvården på så sätt, att åt de manliga befattningshavarna anvisas för dem lämpliga uppgifter. Det får anses sannolikt, att avgången från yrket i fråga om manliga sjukskötare skulle bli

mindre än i fråga om sjuksköterskorna. På sikt skulle därför ett ökat antal manliga sjukskötare i kroppssjukvården medverka till att häva den rådande bristen.

Våra sjuksköterskeskolor står ju i princip öppna för både kvinnliga och manliga elever. Tyvärr har det i praktiken visat sig förenat med stora svårigheter att intressera manliga elever att söka inträde vid sjuksköterskeskolorna. Möjligen skulle det gå lättare att få manliga inträdessökande till en skola med enbart manliga elever. Det har framhållits, att detta borde vara en uppgift för statsmakterna. Vore isen väl en gång bruten, så skulle måhända intresset för sjukvårdsyrket öka hos den manliga ungdomen. I mentalsjukvården har man ju goda erfarenheter av manlig sjukvårdspersonal.

Med stöd av vad jag här anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få framställa följande frågor.

1. Anser statsrådet att hittills vidtagna eller planerade åtgärder är tillräckliga för att häva den nuvarande bristen på sjuksköterskor och för att fylla behovet av sådan personal i framtiden?

2. Är statsrådet beredd att medverka till åtgärder i syfte att skapa en särskild för enbart manliga elever avsedd sjukskötareskola?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågakvarande spörsmål finge framställas.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.09.

In fidem
K.-G. Lindelöw

Tisdagen den 22 november

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollen för den 15 och den 16 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 362, till Konungen i anledning av väckt motion om viss ändring av bestämmelserna rörande traktamentsersättning till värnpliktiga.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 367, till Konungen i anledning av väckt motion om arbetstidsreglering för personal inom den yrkesmässiga biltrafiken, m. m.

Ang. 1959 års arealtillägg till småbrukare

Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet NETZEN, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Jonassons interpellation angående 1959 års arealtillägg till småbrukare, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Med första kammarens tillstånd har herr Jonasson frågat mig dels vad orsaken är till att jordbruksdepartementets beräkningar angående arealtillägget så starkt avviker från vad som förutsattes vid riksdagsbeslutet 1959, dels vilka åtgärder jag avser att vidtaga med anledning av att småbruket sålunda enligt det framkomna materialet tillförts betydligt lägre arealtillägg än vad riksdagen avsett.

I anledning av den första frågan vill jag framhålla, att de inom jordbruksdepartementet våren 1959 verkställda beräkningarna av medelsbehovet för arealtillägg med då kända förutsättningar ledde fram till det belopp av 37 miljoner kronor, som också anvisades

av riksdagen för ändamålet. Någon skillnad mellan departementets beräkningar och vad som förutsattes vid riksdagsbeslutet finnes sålunda inte.

Jordbruksdepartementets beräkningar baserades på det detaljerade material, som hade framlagts av utredningen om småbruksstöd. Med utgångspunkt från detta material kunde sålunda i möjligaste mån hänsyn tagas till de förändringar i fråga om medelsbehovet, som föranleddes av att de i propositionen framlagda förslagen inte helt följde utredningens. Vidare beaktades i departementets beräkningar den pågående minskningen av antalet mindre brukningsenheter. Man antog därvid, att antalet småbruk från tidpunkten för utredningens beräkningar fram till år 1959 skulle minska i ungefär samma årliga takt som mellan jordbruksräkningarna åren 1951 och 1956. I brist på ytterligare statistiskt material kunde däremot inte hänsyn tas till inkomstutvecklingen efter den tid, som låg till grund för utredningens beräkningar. Effekten av den föreslagna inkomstgränsen för erhållande av arealtillägg fick därför beräknas på samma material som vid utredningens beräkningar. Effekten av den i propositionen föreslagna förmögenhetsgränsen fick beräknas på i viss utsträckning osäkert material.

Såsom interpellanten påpekat kommer enligt preliminära beräkningar den faktiska kostnaden för arealtillägget för det första året, 1959, att väsentligt understiga det beräknade beloppet av 37 miljoner kronor. Frågan om orsakerna härtill är, enligt vad jag under hand inhämtat, föremål för närmare undersökningar inom 1960 års jordbruksutredning. Dessa har emellertid inte ännu slutförts.

I avvaktan på resultatet av undersökningarna får jag inskränka mig till att peka på vissa sannolika förklaringar till avvikelsen mellan den beräknade och

Ang. 1959 års arealtillägg till småbrukare

den faktiska kostnaden för arealtillägget. Det är sålunda inte osannolikt, att den årliga minskningen av antalet mindre brukningsenheter gått i snabbare takt efter år 1956 än vad man antog i departementets beräkningar. Det är inte heller uteslutet, att vissa småbrukare, som genom omläggningen år 1959 blivit bidragsberättigade, inte uppmärksammat de nya möjligheterna till bidrag. Vidare kan ett större antal småbrukare än vad som på tidigare material kunde beräknas, genom bland annat kompletterande inkomster från sysselsättning utanför den egna brukningsenheten, ha fått inkomster, som uppnått eller överstigit genomsnittsinkomsten inom 10—20 hektarsgruppen och sålunda inte blivit berättigade till arealtillägg. Ett osäkerhetsmoment är även effekten av den utav riksdagen godtagna förmögenhetsgränsen.

I anledning av interpellantens andra fråga får jag erinra om att även spörsmålet om inkomstutvecklingen inom det mindre jordbruket är föremål för närmare undersökningar inom 1960 års jordbruksutredning. Eftersom dessa undersökningar inte slutförts, är det naturligt nog ännu för tidigt att uttala sig mera bestämt om resultatet av dem. I ärendets nuvarande läge finner jag det inte möjligt att redovisa någon slutlig ståndpunkt till vilka åtgärder som bör eller kan vidtagas i denna viktiga fråga.

Med det anförda anser jag mig, herr talman, ha besvarat herr Jonassons interpellation.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Jag ber att få framföra mitt tack till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet för svaret på min interpellation. Av svaret framgår att jordbruksministern erkänner, att det bidrag som har avsetts utgå såsom stöd till det mindre jordbruket ej kommer att utgå i form av arealtillägg.

Låt mig, herr talman, först säga några ord om småbruket som driftform.

På grund av prisutvecklingen på jordbrukets område samt den yttre och inre

rationaliseringen har småbruket synnerligen svårt att hänga med. En övergång till större enheter kan vara riktig på vissa håll men är däremot mindre lämplig på vissa andra platser — speciellt gäller detta inom skogsbygderna. På de platser där större enheter skulle kunna rekommenderas föreligger det ej alltid möjligheter att få tillköp till stånd. En del människor befinner sig dessutom i en sådan ålder att en övergång till ett annat yrke i syfte att därigenom få bättre inkomstförhållanden inte är möjlig.

På grund av dessa förhållanden måste många människor fortsätta med sitt småbruk, även om lönsamheten är låg. Inom vissa områden, och då speciellt i skogsbygderna, kommer småbruket att bestå. Arronderingen och de klimatiska förhållandena liksom arbetsmöjligheter m. m. gör att småbruket torde bli den lämpligaste driftformen ännu en tid framöver.

Ur bebyggelse- och trevnadssynpunkt samt med hänsyn till försörjningen är det också lämpligt att jorden brukas inom skogsbygderna, även om de klimatiska förhållandena ej alltid är de bästa.

Om vi ser på landets försörjning, finner vi att jordbruket har en viktig uppgift att fylla — det ingår som ett led i vårt totala försvar. Som uppväxtmiljö för barn är också småbruket att föredra framför exempelvis storstadsmiljö. Vi kan nog därför vara överens om att vi måste räkna med att ha småbruket kvar även framöver, men småbruket behöver stöd.

Tidigare hade vi producentbidrag, men i enlighet med proposition nr 149 i fjol beslutade riksdagen att ersätta producentbidraget med ett behovsprövat arealbidrag. Detta beslut hade föregåtts av en särskild utredning.

Enligt det förslag som utredningen om småbrukarstödet lade fram skulle arealtilläggen kosta 50 miljoner kronor årligen.

Regeringen prutade på detta förslag beträffande både belopp och areal och föreslog skärpta bestämmelser. Riksdagens majoritet beslutade i enlighet med

Ang. 1959 års arealtillägg till småbrukare

propositionen, men vi i centerpartiet önskade gå längre beträffande stödåtgärderna till jordbruket.

I propositionen anfördes, att 37 miljoner kronor per år skulle utgå i arealtillägg, och riksdagens majoritet uttalade genom beslutet att vi hade råd med 37 miljoner till småbruket. Att siffrorna var någorlunda rätt beräknade förutsatte riksdagen, men hur de hade framräknats angavs inte i propositionen — på den punkten handlade riksdagen i god tro. Att någon felbedömning eller felräkning gjorts kan man väl ändå inte komma ifrån. I stället för de 37 miljoner som enligt förslaget skulle utgå kan man nu, sedan ansökningarna kommit in, räkna med omkring 27 miljoner. Jag har frågat, vad orsaken kan vara till denna felräkning.

Jordbruksministern har här framfört en del allmänna synpunkter och förklaringar, och om dessa är väl inte så mycket att säga. Att en sammanläggning till större enheter kanske sker i hastigare tempo än beräknat kan vara en förklaring, men detta vet vi ingenting bestämt om.

Detsamma gäller även antagandet att småbrukarnas inkomster ökat genom kompletterande inkomster från sysselsättning utanför den egna brukningsenheten. Det finns inget material som ger klart besked om utvecklingen härvidlag heller.

Jordbruksministern förklarar vidare i svaret: »Effekten av den i propositionen föreslagna förmögenhetsgränsen fick beräknas på i viss utsträckning osäkert material.» Utredningens majoritet föreslog en övre förmögenhetsgräns av 80 000 kronor och beräknade på så sätt ett visst antal bidragsgivare. Regeringen sänkte förmögenhetsgränsen till 50 000 kronor. Kan inte felet ligga däri att det sedan inte skett någon omräkning av antalet bidragstagare?

I samband med omtaxeringen av fastigheterna, då taxeringsvärdena höjdes med 60 procent, om jag inte minns fel, höjdes även förmögenhetsgränsen från 50 000 till 80 000 kronor. Denna höjning av taxeringsvärdena skedde på grund

av penningvärdets försämring. Ett tidigare taxeringsvärde på 50 000 kronor blir med 60 procents förhöjning 80 000 kronor. Lönsamheten inom småbruket blir väl dock inte större för att taxeringsvärdena höjs. Orsaken till den felberäkning, om jag får använda det uttrycket, som här skett torde ligga i just den omständighet som jag här påpekat, även om naturligtvis också andra faktorer kan ha spelat in. När riksdagen sedan tog siffrorna i propositionen för gott och inte ansåg sig ha råd med mer än dessa 37 miljoner kronor blev slutresultatet ett inkomstbortfall för det mindre jordbruket med cirka 10 miljoner kronor på grund av denna felberäkning.

Sedan vill jag, herr talman, bara ta upp ytterligare en punkt i interpellationssvaret. Jordbruksministern säger: »Det är inte heller uteslutet, att vissa småbrukare, som genom omläggningen år 1959 blivit bidragsberättigade, inte uppmärksammat de nya möjligheterna till bidrag.» Det är nog riktigt att så är förhållandet, och enligt min erfarenhet finns det en hel del sådana fall. Jag vill därför rikta följande fråga till herr jordbruksministern: Då det nu finns pengar över, har de småbrukare som glömt att söka dessa bidrag nu i efterhand möjlighet att inkomma med framställning om bidrag? Kommer dessa ansökningar i så fall att beviljas?

Jag skulle dessutom vilja framföra det önskemålet att en jämkning måtte ske av tillämpningsbestämmelserna. Det skulle onekligen vara av stort värde om så kunde ske. I vissa fall kan det ju vara blott obetydligheter, exempelvis vid bedömningen av arealgränserna, som resulterar i att man går miste om bidrag, vilket givetvis leder till att vederbörande blir besvikna.

På min andra fråga i interpellationen har jordbruksministern hänvisat till de undersökningar som pågår inom 1960 års jordbruksutredning. Jag hade kanske väntat mig att få ett något mera klart och positivt svar beträffande användningen av de tio miljoner kronorna, men på den punkten får jag väl nöja

Ang. 1959 års arealtillägg till småbrukare

mig med det besked som jag har fått. Kanske förhåller det sig så att regeringen anser sig ha bättre användning för de tio miljoner kronorna för att täcka penningbehovet vid Operans reparation än för att ge de mindre jordbrukarna de tidigare utlovade medlen.

Herr statsrådet NETZEN:

Herr talman! Jag tänker inte ge mig in på något försök att göra jämförelser mellan Operan och småbrukarstödet: det kanske är en litet för stor distans mellan dessa frågeställningar.

Herr Jonasson ville uppfatta svaret som ett erkännande av att riksdagens beslut år 1959 inte har kunnat effektueras. Jo, herr Jonasson, det har kunnat effektueras när det gäller den väsentliga frågan i sammanhanget, nämligen bidraget till de stödberättigade småbrukarna i form av den tredelning som utgör småbrukarstödet. Arealtillägget, leveranstillägget på mjölken och det extra mjölkpristillägget för Norrlands vidkommande har utgått i överensstämmelse med riksdagens beslut år 1959 och den konfirmering som därefter skedde år 1960. Men det är givetvis alldeles riktigt — såsom också framgick av interpellationssvaret — att det inte varit möjligt att försöka bedöma kostnadsramen av de skäl som jag delvis åberopade. Jag vill emellertid erinra om att 1951 års småbruksutredning byggde på det material som fanns tillgängligt, och det var utifrån samma förutsättningar som regeringens förslag utarbetades. Det förelåg ändå en skillnad, nämligen mellan de 50 miljoner kronor, som småbruksutredningen från sina förutsättningar hade förordat, och de 37 miljoner kronor, som beräknats vara den kostnadsram, inom vilken enbart arealtilläggen skulle hålla sig. Det är riktigt att förutsättningarna att bedöma dessa frågor var begränsade till en bedömning på grundval av de förutsättningar som hör till bilden. Dessa förutsättningar var ju för det första beroende på antalet stödberättigade från det ena året till det andra, i vilken takt minskning-

en skulle komma att fortgå och hur länge man kunde räkna med att behålla det ungefärliga antalet. För det andra hade man att ta hänsyn till inkomstgränsen, och där fixerades av naturliga skäl en inkomstgräns, som var jämförbar med den framräknade inkomsten för basjordbrukare. Men härigenom bortfaller också den grupp som genom kompletterande arbeten har passerat gränsen, och detsamma gäller för dem som har mindre brukningsdelar men som lyckats uppehålla kompletterande anställningar eller arbetsuppgifter. Särskilt under de senare åren har det med säkerhet varit åtskilliga, som enbart av det skälet inte har kommit in under antalet stödberättigade. Förmögenhetsgränsen var — såsom jag också redovisade i interpellationssvaret — byggd på ett i och för sig ganska osäkert material när det gällde att bedöma hur den gränsen kom att inverka. Det är riktigt som herr Jonasson säger, att utredningens majoritet föreslog en förmögenhetsgräns på 80 000 kronor, medan jag tillät mig följa reservanten i utredningen, ordföranden i Svenska lantarbetareförbundet, som förordade att man borde sätta gränsen vid 50 000 kronor. Om jag inte minns alldeles fel, tror jag att även lantbruksstyrelsen med herr Jonassons partivän generaldirektör Norup i spetsen anslöt sig till en förmögenhetsgräns på 50 000 kronor.

Herr Jonasson ställde också en fråga beträffande dem som i de hittills kända beräkningarna fallit bort genom att de inte uppmärksammat rätten att erhålla arealbidrag till följd av att de varit borta ur bilden när det gällt producentbidraget. På den punkten vill jag svara, att jag inte kan finna att några hinder bör möta för att de som nu, genom den uppmärksamhet frågan onekligen tilldragit sig i olika sammanhang, har kommit underfund med denna rätt också blir i tillfälle att utnyttja den. Jag vill för min personliga del gärna medverka till att de i efterhand skall kunna få sina ansökningar prövade.

Herr Jonassons önskan om jämkning av tillämpningsföreskrifterna får väl bli

Interpellation ang. den kommunala demokratin

en senare fråga, som tas upp när problemet i sin helhet kan bedömas. De nu gällande tillämpningsföreskrifterna utgår från de riktlinjer, som riksdagsbeslutet innebar, och man kan inte gärna förbrå de verkställande myndigheterna att dessa föreskrifter tillämpas så länge de nuvarande bestämmelserna gäller.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Jordbruksministern sade att det viktigaste är att de stödberättigade får sina understöd på det sätt som anges i reglerna, och det är ju alldeles riktigt, men å andra sidan har den snäva tillämpningen av bestämmelserna om arealgränser och dylikt onekligen avskurit många från stöd. Naturligtvis kan det tänkas att de har överklagat besluten, och i de fallen får vi hoppas att rättelse skall ske.

I fråga om beräkningarna är det klart att antalet kan variera, och variera mycket starkt, från år till år. Ändrade inkomstförhållanden, arbetsmöjligheter bredvid jordbruket och en hel del andra faktorer spelar in. Men man tycker att en så pass stor felberäkning som på 25 procent — som det här rör sig om — ändå är i kraftigaste laget.

Jag ställde en fråga om möjligheterna att söka arealtillägg i sådana fall, där vederbörande inte observerat rätten att söka anslag. Jordbruksministern har nu svarat, herr talman, att sådana möjligheter bör föreligga och att bidrag skall kunna utgå i efterhand, och jag ber att få framföra ett tack till jordbruksministern för det positiva svaret. Om detta blir fallet, tror jag att vårt meningsutbyte i dag har haft något gott i släptåg.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 186, angående vissa kostnader i samband med Sveriges anslutning till Europeiska frihandelsammanslutningen (EFTA); och

nr 187, angående överlåtelse av vissa under vattenfallsstyrelsens förvaltning stående markområden.

Föredrogos och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 170—175, bevillningsutskottets betänkande nr 75, andra lagutskottets utlåtanden nr 57 och 63—65, tredje lagutskottets utlåtande nr 31 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 41.

Interpellation ang. den kommunala demokratin

Herr HEDBLOM (fp) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Utredningen om den kommunala indelningen har för någon tid sedan erhållit nya direktiv att framlägga förslag med sikte på en genomgripande ny kommunindelning 1962. I anledning härav har debatten om den kommunala demokratin åter blossat upp i pressen. Tanken på införande av ett kommunalt folkomröstningsinstitut har åter förts fram i debatten. Ett sådant institut skulle vara ett medel att stärka kommuninvånarnas möjligheter att göra sin röst hörd i de kommunala frågorna.

Som bekant framlade 1950 års folkomröstnings- och valsättsutredning 1952 ett betänkande med förslag till lag om kommunal folkomröstning. Utredningen, som bestod av representanter för samtliga demokratiska partier, underströk att det kunde vara av värde om en i lag reglerad möjlighet funnes att erhålla ett omedelbart uttryck för kommuninvånarnas inställning till betydelsefulla kommunala frågor. Det skulle ankomma på fullmäktige att fritt bedöma, när förutsättningar kunde anses föreligga för kommunal folkomröstning. Val samt frågan om grunden för utdebitering av allmän kommunalskatt skulle undantagas från omröstning enligt förslaget. Utredningens förslag resulterade icke i någon proposition till riksdagen.

Interpellation ang. den kommunala demokratien

Genom den nya kommunindelningsreform, som nu signaleras, kommer ännu större enheter än de som tillkom 1952, att skapas. Möjligheterna för lokala synpunkter att göra sig hörda minskas ännu mera. Avståndet mellan de styrande och de styrda ökas ytterligare. Många kommunala frågor berör på ett särskilt sätt direkt medborgarna. Genom kommunalstämmornas försvinnande i samband med kommunindelningsreformen 1952 försvagades medborgarnas kontakt med de kommunala angelägenheterna. Detta kan motverkas, om möjlighet finns att anordna folkomröstning i viktigare kommunala frågor. En sådan förstärkning av den kommunala demokratien skulle vara värdefull icke blott i de stora landsbygdskommuner, som nu kommer att bildas, utan även i de större städerna. Medborgarnas möjlighet att där hålla kontakt med och påverka det kommunala skeendet är nämligen mycket begränsad. Förslag att i Stockholm inrätta stadsdelsråd för att avhjälpa de mindre tillfredsställande förhållandena har avvisats. Ett sådant lokalt opinionsorgan med t. ex. rätt att ställa förslag och yttra sig över remitterade frågor liksom befogenhet att välja vissa lokala nämnder och styrelser borde kunna fyl-

la en viktig funktion både i städerna och på landsbygden. Lokala organ, på landsbygden förslagsvis benämnda sockenråd, kunde på ett effektivt sätt tillvarata särskilt avlägsna kommundelars intressen.

Jag anhåller om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få rikta följande fråga:

Är statsrådet beredd att taga initiativ som syftar till att på olika vägar stärka den kommunala demokratien, t. ex. genom att framlägga proposition i enlighet med 1950 års folkomröstnings- och valsätsutrednings förslag till lag om kommunal folkomröstning och genom att låta utreda frågan om möjlighet för kommuner att inrätta lokala organ av typen stadsdelsråd?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågovarande spørsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.28.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 23 november

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Herr *Undén* anmälde, att han infunnit sig vid riksdagen.

Om viss förstärkning av undervisningen i matematik

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 170, i anledning av väckta motioner om viss förstärkning av undervisningen i matematik.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Thorsten Larsson m. fl.* (I: 174) och den andra inom andra kammaren av herr *Johnsson i Skoglösa m. fl.* (II: 205), hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om sådan ändring av § 105 i folkskolestadgan, att förstärkning av matematikundervisningen med en veckotimme (lärartimme) för klass i folkskola, om klassen helt eller delvis utgjordes av årskurs 6, medgaves om elevantalet i klassen vore lägst 17 samt att, om skolan hade B-form, uppdelning av klassen i två grupper under den nämnda veckotimmen medgaves.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 174 och II: 205 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts av herr *Larsson i Hedenäset*, som dock ej antytt sin mening.

Herr **LARSSON, THORSTEN**, (cp):

Herr talman! De här motionerna kan inte sägas ha fått något större gensvar i utskottet, men inte desto mindre dristar jag mig att något förklara och försvara dem här inför kammaren, särskilt som utskottet enligt min uppfattning har gjort ett förbiseende när det gäller in-nehörden av nu gällande bestämmelser.

Jag återkommer litet senare till den frågan.

Motionärerna vill i första hand skapa möjlighet till en förstärkning av matematikundervisningen, särskilt då vid bygdeskolorna, där mellanstadiet är placerat. Såsom var och en förstår är det här fråga om de områden, där enhetsskolan är genomförd. Klasserna i dessa bygdeskolor är ofta mindre än »delningstalet» 21, vid vilket folkskolestadgan medger en förstärkningsanordning. Denna förstärkning har ju till uppgift att ge möjlighet till s. k. omedelbar undervisning. Vid bygdeskolorna förekommer i regel skolform B, kanske i de flesta fall skolform B 1. Man kan inte fördöma denna skolform i och för sig, men det innebär dock ett handikapp för undervisning i vissa ämnen att två årskurser alltid skall undervisas samtidigt. Detta gäller exempelvis matematikundervisningen. I en skolklass av A-typ ägnas samtliga lektioner åt omedelbar undervisning, men i klass av B-typ kan läraren inte ägna mer än omkring halva lektionen åt omedelbar undervisning av varje årskurs.

Folkskolestadgan medger nu en förstärkning av ämnet matematik i årskurs 6, en förstärkning som består i att läraren vid ett elevantal av lägst 21 under två lärartimmar — d. v. s. en veckotimme för eleverna — i klass av A-typ helt kan ägna sig åt undervisning av halv klass och i klass av B-typ helt åt undervisning av högre eller lägre årskurs eller årskurser var för sig. Vid bygdeskolorna förekommer — vi har det så i mitt distrikt — att klasserna inte alla gånger når upp till detta magiska delningstal. För att åstadkomma rättvisa har vi med kommunala medel betalat sådana förstärkningstimmar vid de skolor som inte har nått upp till elevantalet 21.

Med anledning av behandlingen av de väckta motionerna har jag ställt mig frågan, om sådana skolstyrelser och fullmäktigeförsamlingar måhända alldeles

Om viss förstärkning av undervisningen i matematik

feltolkat bestämmelserna, när de på det sättet har utanordnat kommunala medel i väntan på att det skulle bli möjligt att erhålla statsbidrag. Enligt utskottets skrivning förefaller det nämligen, som om skiljaktigheterna skulle bli större, om man gick till väga på det sätt som vi gjort. Jag ber att få belysa detta genom ett citat ur utskottets utlåtande.

I andra stycket skriver utskottet: »Motionärerna har föreslagit sänkning av nämnda elevantal från 21 till 17 och därvid särskilt framhållit svårigheterna i skolor av B-form. Enligt utskottets mening gör sig svårigheterna vid matematikundervisningen gällande på ett helt annat sätt i de stora A-klasserna med ofta mer än 35 elever än i klasser av B-form med högst 21 elever.»

Jag vill rikta den frågan till utskottets talesman: Vad är det egentligen som gäller? Är det vad som säges i första stycket, där utskottet citerar skolstadgan och säger att även en A-klass kan delas i två grupper med en timmes förstärkning, om elevantalet är minst 21, liksom kan ske beträffande B-klass, eller är det vad som uttalas i det nyss citerade andra stycket, där utskottet faktiskt påstår att A-klasser har 35 som lägsta delningstal? För frågans rättvisa bedömning är det givetvis väsentligt att ha den saken klar för sig.

Jag vore därför mycket tacksam, om jag av utskottets talesman finge ett svar på hur dessa, skall vi säga något motstridande uppgifter, bör tolkas. Innan jag framställer något yrkande skulle jag vilja ha det klart.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Utskottet har givit en ganska utförlig framställning av frågan såväl i reciten som i utskottets eget utlåtande angående motionerna. Jag tror inte att det är nödvändigt att jag här citerar vad skolöverstyrelsen har skrivit angående motionärernas förslag. Det finns att läsa på sid. 1 och 2, och även statskontorets yttrande är återgivet.

Jag måste erkänna att jag inte riktigt förstod den föregående ärade talarens

fråga angående de stora klasserna i A-form och B-form. Vi har emellertid upprepade gånger haft frågan om matematikundervisningen uppe till behandling här i riksdagen, och varje gång har vi diskuterat de här problemen. Såvitt jag har kunnat fatta har vi varit ganska överens om att i de verkligt stora klasserna, där elevantalet är 35 och ibland däröver med rätt olika elever och stor skillnad på hur eleverna kan följa med i undervisningen, är det en rätt svår uppgift för en lärare att hålla ihop klassen, men då har man ju möjlighet att dela på den. Såväl skolöverstyrelsen som utskottet har framhållit, att vad beträffar skolor av B-typ — vi har tre olika skolor av B-typ — har läraren, i varje fall när han kan få ta halva klassen till tyst undervisning och sedan ägna sig åt matematikundervisning för den andra hälften, inte sämre utgångsläge.

Vad som emellertid är kanske allra väsentligast är att vi har utredningar på olika punkter, inte minst skolberedningens utredning på de här punkterna, och det gör ju att en översyn av vad man vill kalla A-skolorna kommer till stånd. Skolöverstyrelsen framhåller ganska bestämt att B-skolorna inte är misslottade i fråga om matematikundervisningen, även om de kanske kan vara missgynnade på andra punkter.

Herr talman! De av kammarens ledamöter som är intresserade av de här problemen kan läsa vad som har framhållits från utskottets sida, och jag tror att det sagda är tillräckligt. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Herr Näsström sade att han har litet svårt att förstå vad jag egentligen ville veta. Jag ber att få upprepa än en gång vad utskottet har skrivit. Utskottet har skrivit att svårigheterna vid matematikundervisningen gör sig gällande på ett helt annat sätt i de stora A-klasserna med ofta mer än 35 elever än i klasser av B-form med högst 21 elever. Utskottet fortsätter sedan: »Ett bifall till motionärernas förslag

skulle alltså icke skapa de av motionärerna själva åsyftade förutsättningarna för en i möjligaste mån likvärdig undervisning i matematik för alla elever på mellanstadiet utan i stället innebära risk för att olikheterna förstoras.»

Nu förhåller det sig faktiskt på det sättet att detta är en feltolkning av skolstadgan, ty både A-klass och B-klass får delas om elevantalet uppgår till 21, vilket utskottet också har angivit i första stycket i sitt utlåtande. Det har alltså blivit ett förbiseende vid tolkningen, och det var därom jag ville ha besked. Detta understryker ytterligare vad jag har framhållit, nämligen att det är nödvändigt att se till att B-klasserna, som inte kan bli föremål för omedelbar undervisning, får en undervisning likvärdig med den som ges i A-klasserna. Det är väl kontentan av detta.

I remissvaret från statskontoret har det sagts att det kanhända kommer att kosta mycket pengar, om man sänker delningstalet till 17. Jag tror inte att så är fallet. Jag hörde ett föredrag av ett undervisningsråd häromdagen, och han sade att det skulle bli fråga om 440 skoldistrikt, om jag fattade honom rätt. Vi har i vårt skoldistrikt en utgift för denna förstärkning vid två av de sex bygdeskolorna på 1 100 kronor. Om vi antar att det kommer att röra sig om 1 000 kronor i varje skoldistrikt, skulle det bli sammanlagt 440 000 kronor. Det måste anses som ett mycket blygsamt belopp i förhållande till den samlade budgeten.

När jag nu yrkar bifall, herr talman, till motionen, så gör jag detta i den fasta förvisningen, att många landsbygdsdistrikt anser att det är två ting som är ganska väsentliga: det är att bevara bygdeskolorna för låg- och mellanstadiets undervisning och att eleverna där får i stort sett samma undervisning och kommer rustade på samma sätt som eleverna i A-klasserna till lektionerna vid de centrala skolorna på högstadiet.

Herr NÄSTRÖM (s):

Herr talman! Med anledning av vad herr Larsson anfört vill jag bara nämna

Ang. statsbidraget till folkhögskolor

att centerpartiets skolexpert herr Larsson i Hedenäset har varit med i utskottet och därvid icke gjort de invändningar som framförts av herr Thorsten Larsson utan nöjt sig med en blank reservation.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till motionen I:174; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. statsbidraget till folkhögskolor

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 171, i anledning av väckta motioner rörande statsbidrag till folkhögskolor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Tage Johansson m. fl.* (I:105) och den andra inom andra kammaren av herr *Brandt i Sättila m. fl.* (II:120), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om att statsbidrag för täckande av driftkostnader vid statsbidragsberättigade folkhögskolor i riket måtte utgå för kurs-tid i stället för, som nu vore fallet, för dag varunder undervisning påginge.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I:105 och II:120 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr JOHANSSON, TAGE, (s):

Herr talman! I de motioner, som behandlats i detta utlåtande, har vi motionärer föreslagit, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära en viss ändring i bestämmelserna om det statliga driftbidraget till folkhögskolorna. Vårt förslag innebär i korthet, att det driftbidrag som staten nu ger folkhögskolorna skall utgå för varje dag un-

Ang. statsbidraget till folkhögskolor

der kurstiden i stället för som nu endast för dag då undervisning pågår.

Anledningen till vårt förslag är bl. a., att de nuvarande bestämmelserna redan från början tolkades på olika sätt. De flesta, bl. a. skolöverstyrelsen, tolkade dem så att bidrag skulle utges för samtliga dagar under kurstiden. För internatskolor, dit ju folkhögskolorna hör, blir driftkostnaderna i stort sett lika stora, oavsett om undervisning pågår eller inte. Det väsentliga i detta sammanhang — alltså beträffande driftkostnaderna — är nämligen om eleverna finns på skolan eller inte.

Skolöverstyrelsen, som tillstyrker motionerna, har också i sitt yttrande understrukit det orimliga i att en skola med de nuvarande bestämmelserna kan få driftbidrag för exempelvis en söndag, om man då ordnar ett samkväm eller ett sammanträde med en studiecirkel. På så sätt blir det nämligen en undervisningsdag — och bidrag utges. Det finns risk för att skolorna på detta konstlade sätt höjer antalet undervisningsdagar och därmed också driftbidraget.

Statskontoret, som avstyrker motionerna, säger i sitt yttrande, att motionärerna inte gjort gällande, att nuvarande bidrag är otillräckligt. Alla som känner folkhögskolornas verksamhet och ekonomi — jag tänker då i första hand på de icke landstingsägda skolorna — vet dock att man brottas med mycket stora ekonomiska svårigheter.

Det har också sagts, att driftbidraget avsåg att täcka 75 procent av skolornas driftkostnader. I verkligheten är det väl så att bidraget täcker snarare under än över 35 procent av skolornas kostnader i det här avseendet.

Vi menar, att den ändring av de nuvarande bestämmelserna som vi föreslagit är motiverad dels för att skapa rättvisare och klarare bestämmelser, dels för att ge skolorna ett bättre ekonomiskt stöd.

Nu säger statsutskottet i sitt utlåtande, att det pågår en utredning om bidragen till lantbruksundervisningsanstalterna och att man bör avvakta denna ut-

redning, innan man ändrar bidragen till folkhögskolorna. Jag tycker inte att denna hänvisning till en utredning om andra skolors ekonomi är motiverad. Nu blir det hela fördröjt även för folkhögskolorna, och det måste beklagas. I direktiven för den ifrågavarande utredningen har det inte sagts någonting om folkhögskolornas ekonomi. Dessutom är det så att lantbruksundervisningsanstalterna arbetar i väsentliga avseenden anorlunda än folkhögskolorna gör.

Jag tror, att alla inser att de nuvarande bestämmelserna — eller kanske tillämpningen av dem — inte är tillfredsställande. Det är därför av flera skäl önskvärt, att man får en ändring till stånd.

Nu vet jag mycket väl, att det inte lönar sig att gentemot ett enhälligt statsutskott yrka bifall till en motion, men jag har ändå, herr talman, velat anföra de här synpunkterna på denna fråga, som jag vet är väsentlig för folkhögskolorna.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Enligt beslut av 1957 års riksdag skall driftbidraget till folkhögskolorna utges efter samma grunder som gäller för lantbruksundervisningsanstalterna. När man nu vet, att det pågår en utredning beträffande den ena av dessa skolformer och att utredningen kommer med ett förslag, är det ganska naturligt att man vill avvakta detta förslag, innan man tar slutgiltig ställning till det hela. Vi har tidigare varit angelägna om att få så lika bestämmelser som möjligt för ett flertal skolformer, och jag tror för min del att det är nödvändigt att vi även i fortsättningen försöker arbeta efter de riktlinjerna.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Om vissa folkskollärares jämställande med övningslärare i fråga om undervisningsskyldighet

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 172, i anledning av väckt motion om vissa folkskollärares jämställande med övningslärare i fråga om undervisningsskyldighet.

I en inom andra kammaren väckt motion (II:209) hade fröken *Karlsson m. fl.* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om sådan ändring i folkskolestadgan, att folkskollärare med övningslärarutbildning eller dispens för övningslärartjänst i avseende å undervisningsskyldighet jämställdes med övningslärare.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motionen II:209 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Jacobsson, Anders Johansson, Kaijser, Källqvist och Nilsson* i Göingegården, fröken *Elmén*, fröken *Karlsson* samt herr *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionen II:209, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om sådan ändring av bestämmelserna i kungörelsen 1958:399 (folkskolestadgan), att folkskollärare med övningslärarutbildning eller dispens för övningslärartjänst i avseende å undervisningsskyldighet jämställdes med övningslärare.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Enligt gällande bestämmelser är det så att en övningslärare som tjänstgör som konsulent eller som instruktör i ämnen kan få tillgodoräkna sig denna tjänstgöring som övningslärare för såvitt han har 15 veckotimmar i egentlig undervisning. Samma förhållande gäller inte för en folkskollärare som vid sidan av sin folkskollärarexamen även har en kompetens som övningslärare i övningsämnen. I motionen

begäres att man skall jämställa en folkskollärare med en övningslärare i detta sammanhang.

Frågan har varit remitterad till tre instanser. Skolöverstyrelsen påpekar att det är sällan som det förekommer att en folkskollärare har en sådan kompetens som övningslärare, varför det ej heller ofta förekommer att man begär att han skall få befrielse från en så stor del av sin egentliga undervisningsverksamhet för att kunna tjänstgöra som konsulent. Men om det verkligen skulle vara så, att det föreligger ett behov, har skolöverstyrelsen ingenting emot att sådana föreskrifter som föreslagits i motionen utfärdas.

Statskontoret har samma uppfattning. Statskontoret skriver: »Det synes emellertid i och för sig rimligt, att berörda bestämmelser utvidgas till att omfatta även folkskollärare med examen i övningsämne.»

Emellertid säger statskontoret vidare: »Det kan vidare antagas, att vissa av dessa lärare, vilkas tjänstgöring endast delvis omfattat undervisning i övningsämnen, icke äro lika lämpade som instruktörer eller konsulenter som övningslärare.» I detta sammanhang vill jag påpeka att det också kan vara precis tvärtom. Det finns konkreta exempel på att en övningslärare dels vill vidga sin pedagogiska erfarenhet genom att skaffa sig den ytterligare utbildning som folkskollärarexamen innebär och dels på det sättet vill ha möjlighet att komma i bättre kontakt med skolbarnen även under andra tider än enbart under tiden för undervisningen i övningsämnet, t. ex. gymnastiklektionen. En sådan lärare kunde tidigare, när han var enbart övningslärare, ha möjlighet att under dessa villkor tjänstgöra som konsulent eller instruktör. När han fått sin folkskollärarexamen och sålunda vidgat sin pedagogiska erfarenhet samt dessutom fått den vidare kontakt med skolbarnen som arbetet som folkskollärare innebär, kan han inte på samma sätt tjänstgöra som konsulent.

I reservationen yrkas bifall till motionsyrkandet, vilket förefaller vara ett praktiskt sätt att ordna en sak, som för

Om vissa folkskollärares jämställande med övningslärare i fråga om undervisnings-skyldighet

närvarande endast kan ordnas genom att man får ett särskilt tillstånd av Kungl. Maj:t.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Häri instämde herr *Källqvist* (fp).

Herr **NÄSSTRÖM** (s):

Herr talman! Jag vill bara framhålla, att den institution som mest har att göra med dessa frågor är statens lönenämnd, och lönenämnden avstyrker ganska bestämt då den skriver: »Lönenämnden anser för sin del, att generella bestämmelser icke böra utfärdas på sätt motionärerna föreslagit. Skulle det finnas lämpligt, att folkskollärares omhändertagande instruktörs- eller konsulentverksamhet i övningsämne vid obligatorisk skola, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att i det särskilda fallet besluta om nedläggning av lärares undervisningsskyldighet på grund härav.»

Jag förstår lönenämnden mycket väl. Det är ytterst sällan som den fattar något beslut som inte får återverkningar på annat håll. Det är väl de som lönenämnden har varit rädd för. Nämnden anser, att då det gäller ett mycket litet antal fall, bör det få ankomma på Kungl. Maj:t att träffa avgörandet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kaijser* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 172, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kaijser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 80;

Nej — 44.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 173, i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser i visst fall angående ersättning till markägare vid s. k. stolpintrång, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 174, i anledning av riksdagens år 1959 församlade revisorers berättelse, i vad densamma avser dels vissa iakttagelser rörande 1959 års taxering m. m., dels kostnaderna för riksdagstrycket, dels ock tillvaratagande av kronans intresse i vissa rättsärenden.

Punkterna 1 och 2

Lades till handlingarna.

Punkten 3

Utskottets hemställan bifölls.

Ang. åtgärder mot mörkerolyckor i trafiken

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 175, i anledning av väckt motion om översyn av den indirekta beskattningens administration, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 75, i anledning av väckta motioner om avdrag vid beskattningen för avgifter till branschorganisationer m. fl., bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 57, i anledning av väckt motion om viss ändring i folkpensioneringslagen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. åtgärder mot mörkerolyckor i trafiken

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 63, i anledning av väckta motioner om åtgärder mot mörkerolyckor i trafiken, m. m.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 459 i första kammaren av herrar *Lundström* och *Edström* samt nr 572 i andra kammaren av herr *Nelander*.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade framlagts vissa förslag till ändringar och kompletteringar av gällande trafiklagstiftning. Motionärerna hade sålunda föreslagit,

1) att en uppjukning av vänsterregeln skulle ske på så sätt, att trafiken på leder med stark trafik och genomfarts trafik skulle kunna framgå utan att lämna från vänster kommande fordon företräde och att en dylik »genomfartsled» utmärktes med särskilt vägmärke, förslagsvis en på ena spetsen ställd mindre triangel,

2) att den nu föreskrivna skyldigheten att ha cyklar och mopeder utrustade med belysnings- och reflexanordningar

vid färd på väg under mörker skulle utsträckas till att gälla även vid färd under dager, dock endast vid färd på allmän väg,

3) att gående på väg utan belysning och utan gångbana i mörker borde vara utrustad med lykta eller på kläderna på lämpligt sätt fastsatta reflexanordningar,

4) att lagfästa bestämmelser om vägbelysningens utformning skulle införas,

5) att dragfordon med tillkopplad släpvagn skulle vara utrustad med en på vänstra, främre stänkskärmen på en pejlstång av böjligt material placerad skylt med texten »Släp», samt

6) att vägmärke inefattande förbud mot omkörning obligatoriskt skulle uppsättas även vid vägens högra kant.

Med hänvisning till dessa förslag hade motionärerna hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära sådana ändringar i vägtrafikförordningen och vägmärkeskungörelsen, som erfordrades för de av motionärerna förordade reformerna.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet hemställt,

A. att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 459 och II: 572, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört

1) beträffande cykels och mopeds utrustning med belysnings- och reflexanordningar, samt

2) om gående i mörker; och

B. att motionerna i övriga delar icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vad anginge frågan om cykels och mopeds utrustning med belysnings- och reflexanordningar hade utskottet tillstyrkt motionerna. Utskottet hade ansett det vara lämpligt, att ifrågavarande utrustning beträffande mopeder funnes vid typbesiktningen, då sådan förekomme, och eljest vid den särskilda besiktningen. Någon inskränkning av bestämmelsen till att gälla endast vid färd

Ang. åtgärder mot mörkerolyckor i trafiken

med moped på allmän väg borde således icke stadgas. Icke heller beträffande cyklar borde sådan inskränkning göras. Utskottet hade jämväl tillstyrkt bifall till motionerna i vad gällde förslaget att gående i mörker skulle i vissa fall utrustas med lykta eller reflexanordning.

Reservationer hade avgivits

I. beträffande utskottets hemställan under A 1

1) av herrar *Axel Svensson, Eric Carlsson, Ringaby, Odhe, Lothigius, Wahrendorff* och *Fredriksson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under A 1 hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 459 och II: 572, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad reservanterna anfört beträffande mopeds utrustning med belysnings- och reflexanordningar;

2) av herr *Nilsson* i Göteborg, som likväl ej antytt sin åsikt;

II. beträffande utskottets hemställan under A 2

av herrar *Ringaby* och *Lothigius*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under A 2 hemställa, att förevarande motioner, I: 459 och II: 572, såvitt anginge frågan om gående i mörker, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Det i herr *Axel Svenssons* m. fl. reservation föreslagna yttrandet överensstämde i vad gällde mopeder med vad utskottet anfört. I fråga om cykels utrustning med belysnings- och reflexanordningar hade reservanterna däremot avstyrkt motionerna.

Herr SVENSSON, AXEL, (s):

Herr talman! Det framgår av utlåtandet, att vi delat oss inom utskottet när det gäller frågan om belysningsanordningar för cyklar. De regler som nu gäl-

ler återfinnes i 7 § vägtrafikförordningen och innebär, att cykel icke behöver ha belysningsanordning, såvida man inte använder den under mörker. När riksdagen tog ställning i denna del, beaktade man att det fanns miljontals cyklar i detta land och att många av dem var mycket gamla. Man räknade med att cykelbeståndet skulle förnyas och att det skulle tillses att nya cyklar alltid utrustades med belysningsanordning. Utvecklingen har ju också gått i den riktningen.

Reservanterna har angett, att det skulle finnas ungefär 300 000 gamla cyklar. Jag vet inte om denna siffra är riktig, men man kan nog utgå från att antalet gamla cyklar sjunker oavbrutet.

Även inom utskottsmajoriteten har man varit tveksam om huruvida man borde ålägga cykelägare den kostnad, som anskaffandet av belysningsanordning måste medföra. Man kan ju förstå denna tveksamhet. Det måste finnas mängder av gamla cyklar, som står i garage och aldrig användes av nuvarande bilägare eller som står ute på sommarställen och som användes under vistelse där. Jag är säker på att det finns mängder av cyklar, som endast användes tillfälligtvis under några få månader av den ljusa delen av året. Vi reservanter har ansett, att man borde beakta detta och därför inte ålägga ägare till gamla cyklar den kostnad det här är fråga om.

Vi är dock fullt medvetna om de risker, som föreligger om man cyklar i mörker utan lyse, och vi är fullt överens med utskottsmajoriteten om att i den mån man kan vidta åtgärder för att hejda den s. k. mörkerdöden, så bör man också göra det. Vi tror emellertid inte, att det är nödvändigt att just nu utvidga bestämmelserna om belysningsanordningar för äldre cyklar. Det är det egentliga motivet till att vi reservanter inte kunnat bli ense med den andra hälften av utskottet.

Jag ber med dessa ord i all korthet, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är fogad vid utskottets utlåtande i denna del.

Ang. åtgärder mot mörkerolyckor i trafiken

Herr RINGABY (h):

Herr talman! Jag kan börja med att instämna i herr Svenssons yrkande. Därutöver vill jag också säga ett par ord om den andra reservationen, som finns fogad till utskottets utlåtande.

Jag behöver inte särskilt påpeka, att vi alla torde vara fullständigt överens om syftet med de sex åtgärder, som herr Lundström m. fl. föreslår i de motioner, som här är behandlade. Inte minst denna månads skrämmande olycksstatistik har givit oss en allvarlig påminnelse om de risker och faror, som lurar ute på vägarna för alla trafikanter och om att alla trafikanter utsätter inte bara sig själva för dessa faror utan även sina medmänniskor.

Andra lagutskottet har också biträtt en del av motionärernas önskemål i hopp om att ett realiserande av dessa skall få en förebyggande inverkan på mörkerolyckor.

När det gäller belysningen på cyklar har ju herr Svensson redan redogjort för de synpunkter, reservanterna har. Även i fråga om reflexer på gående har vi reservanter en annan uppfattning än utskottsmajoriteten. Innan man inskriver en rekommendation i vägtrafikförordningen om att alla fotgängare bör ha lykta eller reflexer, när de vistas på väg i mörker, skall man framför allt göra klart för sig vad detta innebär. Vi har under utskottsarbetet inte fått de straffrättsliga konsekvenserna av en sådan åtgärd fullt utredda. Såsom ett parallell-exempel kan nämnas, att i vägtrafikförordningen finnes ett uttalande att gående »skall begagna yttersta delen av vägen, företrädesvis den på högra sidan». 1953 års trafiksäkerhetsutredning föreslog 1954 att ordet »företrädesvis» skulle slopas samt att ett nytt stycke av rådgivande karaktär skulle införas angående önskvärdheten av att fotgängare har lykta eller reflexanordningar. Det är alltså inte några nya förslag vi nu diskuterar. I proposition till 1955 års riksdag framhöll emellertid departementschefen att sådana förslag inte hade sin plats i vägtrafikförordningen och inte heller var förenade med någon

straffsanktion. Den praxis som tillämpas vid trafikolyckor visar emellertid att det blir rättslig påföljd på grund av rekommendationer i vägtrafikförordningen. En rad sådana fall har avgjorts under de senaste åren. En person, som gick på vägens vänstra sida, påkördes bakifrån av en bil och dömdes medansvarig till olyckan, trots att det står att man »företrädesvis» skall gå på den högra sidan. En sparkstöttingsåakare påkördes även han bakifrån av en bil men frikändes av domstolen därför att det inte fanns någon rekommendation om att sparkstötting skulle vara försedd med reflexer. En jurist förklarade emellertid att om en sådan bestämmelse funnits hade sparkstöttingsåakaren dömts som medskyldig.

Även om sådana här bestämmelser i vägtrafikförordningen inte föranleder direkt straffpåföljd, har de en uppenbar inverkan på skadestandsregleringen. I de allra flesta fall av sådan här karaktär har fotgängaren fått reducerad ersättning, ofta bara halv ersättning. Beslutar nu kammaren att utöka föreskrifterna i vägtrafikförordningen med en sådan här bestämmelse, utsätter vi givetvis många människor för ekonomisk förlust vid olyckor. En skogshuggare — för att ta ett exempel — som ofta går hem i skymningen och har svårighet att ta med sig lykta i skogen, utsättes givetvis för risken att bli medansvarig, om en olycka skulle inträffa.

När dessa frågor behandlades 1955, framhölls från många håll att dessa bestämmelser skulle efterlevas endast i ringa utsträckning, och det argumentet är givetvis hållbart även nu. Folk läser förmodligen inte vägtrafikförordningen, utan man måste skapa effekt genom en mycket intensiv propaganda i TV, radio och pressen. Men finns en sådan här rekommendation inskriven i vägtrafikförordningen, blir också de rättsliga påföljderna aktuella, och i det fallet saknas ännu klarhet om omfattningen. Jag vill också påpeka, att statens trafiksäkerhetsråd ansett en rekommendation av föreslaget innehåll vara utan betydelse för trafiksäkerhetspropagandan,

Ang. åtgärder mot mörkerolyckor i trafiken

och den uppfattningen har också Motororganisationernas samarbetsdelegation.

Jag vill till slut, herr talman, bara uttala den förhoppningen, att reservation nr II inte kommer att användas som argument för en negativ inställning till bekämpningen av mörkerolyckorna. Allt som kan göras för att minska dessa måste göras och måste göras snabbt, men att skriva en massa »bör» och »torde» i vägtrafikförordningen skapar ingen som helst förbättring av läget utan ökar väl snarare oklarheten. Här måste vi säkert tillgripa mera radikala åtgärder, t. ex. krafttag för att få fram en effektivare bilbelysning och både personella och ekonomiska resurser för att kunna övervaka och kontrollera att gällande föreskrifter verkligen följs.

Jag vill, herr talman, med dessa få ord yrka bifall till reservation nr II.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Jag skall inte direkt lägga mig i den debatt som här förekommer utan mer anlägga några allmänna synpunkter på trafikproblemet och trafiksäkerheten. Jag förmodar att detta är tillåtet i anslutning till förevarande utskottsutlåtande.

Såväl motionärerna som utskottet och reservanterna menar säkert att vi skall hjälpas åt och göra vad vi kan för att öka trafiksäkerheten. Att åstadkomma en sådan upplysning och sådana säkerhetsbestämmelser, att det kan offras ett mindre antal människoliv och vi får mindre antal skadade och mindre materiella skador är säkert något som alla riksdagens ledamöter är intresserade av. Man kan inte komma ifrån den tanken, att vad som behandlas i detta utskottsutlåtande endast är en del rätt små detaljer, och man kan ifrågasätta om vare sig utskottets eller reservanternas förslag har så stor betydelse.

Man kan ställa den frågan, om det är nödvändigt att ha så många trafikolyckor som vi har i vårt land. Det var ohyggligt många vid det senaste veckoskiftet. Det pågår i dessa dagar en myc-

ket omfattande debatt om just dessa frågor.

Visst är det bra med detaljerade bestämmelser och propaganda för trafiksäkerheten, men, för att ta ett exempel, nog räcker det till med vägskyltarnas antal redan nu ute vid vägarna; det får inte bli så många vägskyltar att trafikanternas intresse att se på dessa skyltar slappnar av. Vi får inte syssla så mycket med detaljerna och med den propaganda som nu förekommer för en bättre trafiksäkerhet, att vi glömmer bort de stora linjerna. Vi måste tänka över den situation vi befinner oss i, vilken förändring som har skett med trafiken under de senaste tio åren; och vad kommer inte att ske under årtionden som kommer!

I nuvarande situation skall i stort sett hela svenska folket i en viss ålder köra bil, motorcykel och moped. Framför allt många ungdomar betraktar dessa livsfarliga redskap och verktyg som leksaker, men motorfordon är inga leksaker, den erfarenheten har vi.

När nu nästan alla människor skall handskas med motorfordon, bör vi tänka på att många saknar det rätta handlaget för denna uppgift. Om man sätter lika många människor till en lika svår uppgift som att handskas med motorfordon kommer många att misslyckas. Att köra bil eller annat motorfordon är i stor utsträckning en omdömesfråga. Det gjordes en utredning för några år sedan om trafiken och trafiksäkerheten. Denna utredning skedde, om jag inte minns fel, under dåvarande landshövding Mossbergs ledning. I ett betänkande nämndes inledningsvis att människorna kör bil precis som de lever livet i övrigt. Detta uttalande utan några kommentarer säger en hel del.

Jag vill ifrågasätta om inte trafiken och trafiksäkerheten i vårt land blivit en så stor angelägenhet att man har anledning att vädja till skolmänniskorna i landet och särskilt till dem, som håller på att utforma riktlinjerna för framtidens skola, att trafikundervisningen får ett tillräckligt stort utrymme i undervisningsplanerna när det gäller den obli-

Ang. åtgärder mot mörkerolyckor i trafiken

gatoriska skolgången. Trafiken ingår som en så viktig del i vår gemensamma tillvaro att detta är väl motiverat. Man brukar tala om att lära för livet, och så mycket kan det väl tillåtas att spetsa till den saken att man kan säga att trafikundervisning i vår tid är att på ett alldeles särskilt sätt lära för livet. Därmed har jag inte på något sätt velat skämta med dessa allvarliga frågor. Jag kan erkänna att jag inte känner till i vilken utsträckning trafikundervisning förekommer i skolorna, men att den undervisning som nu lämnas på detta för alla så betydelsefulla avsnitt är otillfredsställande är min bestämda uppfattning. Någon erfarenhet har jag, ty om jag behöver tala om det så har jag egna barn som går i försöksskola.

Genom en utbyggd skolundervisning i trafikfrågorna kan på längre sikt ansvars känslan för liv och egendom i trafiken komma att öka. Det räcker inte till med uppmaningar i radio och TV, även om vad som där förekommer är värdefullt. Det vill till något mer. Svaret för liv och egendom i trafiken måste inpräntas hos våra ungdomar och detta redan under tidiga barna- och skolår. Kanske ger detta inte så stor utdelning på kort sikt, men det kommer att ge så mycket mer på längre sikt.

Herr talman! Som jag framhöll i en interpellationsdebatt här i kammaren i slutet på vårriksdagen måste vi få fram en starkare, bättre utbyggd och mera säker trafikkontroll. Syndarna i trafiken måste hållas efter. Det finns många som syndar och syndar grovt mot trafikbestämmelserna. Det ser man dagligen i trafiken. Vad tjänar det till med bestämmelser om de inte efterlevs?

Än en gång vill jag framhålla att det offras så många människoliv och så många blir skadade och det offras så mycket av materiella värden, att samhället måste ta på sig kostnaden för en så långt som möjligt effektiv trafikkontroll. Vi kan spara på andra avsnitt men inte här.

Jag har, herr talman, velat framföra dessa synpunkter utan att framställa något yrkande.

Herr SUNNE (fp):

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort. Jag vill bara lämna några synpunkter beträffande lyse och reflexanordning på cykeln, där jag helt delar utskottets mening och inte kan förena mig med reservanterna.

Under förra veckan skördade trafikdöden 45 offer. Det betyder ett människoliv var fjärde timme. Till och med i lördags har mörkerdöden under november månad detta år krävt 96 liv. Förra året samma månad var det 95. Vi är alltså redan uppe i ett större antal dödsoffer än hela förra året, och vi har ännu den mörkaste delen av detta år kvar, varför statistiken väl kommer att vara ännu mer skrämmande när året slutat.

När det gäller cyklarna har man ju sagt, att de som bara används på dagarna inte skulle behöva utrustas med belyningsanordningar. Men använder man cykel på dagarna, är det i många fall så att man tar cykeln även om man är ute efter mörkrets inbrott utan att särskilt ha tänkt på att det inte finns lyse, och man kanske hoppas komma undan kontroll. Det gäller kanske särskilt barn och ungdom.

Jag har fäst mig vid några uttalanden av en reporter i en stockholmstidning, som körde riksettan i förra veckan och gjorde sina iakttagelser. Om bilarna och deras roll säger han, att när regnet strilar ned och oljehinnan på vindrutan bryter ljusstrålarna från mötande bilars strålkastare, går det inte att upptäcka en obelyst cyklist vid väggkanten, och särskilt svårt är det för alla bilförare, som sitter bakom felaktiga strålkastare. Han säger vidare, att vid mörkerkontrollerna de senaste veckorna har man konstaterat, att bortåt 90 procent av bilarna har felställda ljus. Detta gör naturligtvis, att det blir ännu värre för cyklarna ute på vägarna.

Denna journalist for längs riksettan från Stockholm till Åby och såg där inte många cyklar, men mellan Åby och Norrköping räknade han till 15 stycken av vilka 10 var utan lyse, trots att det var efter 15-tiden, då det började mörk-

Ang. åtgärder mot mörkerolyckor i trafiken

na, och man alltså kan säga att det var efter mörkrets inbrott.

Han fortsatte nedåt linköpingshållet och stannade utanför en storindustri, när arbetarna och personalen i övrigt gick därifrån. Detta var ännu senare, vid 17-tiden förmodar jag, och han konstaterade, att ungefär varannan cykel saknade lyse. De hade kommit dit när det var ljus, då de väl troligen hade varit hemma på lunchrasten. Då var det naturligtvis lagenligt att köra utan lyse. Att nu efter arbetets slut ge sig ut utan lyse i trafiken var ett lagbrott, men de hoppades väl klara sig, och med den nuvarande bestämmelsen att man inte behöver ha belyningsanordningar på cykeln på dagarna, kan polisen inte hinna i tillräcklig omfattning kontrollera om lagen efterlevs.

Jag tycker, att man gjort alldeles för mycket affär av den merkostnad det skulle bli att utrusta cyklern med belyningsanordningar. Jag har förhört mig litet om vad det kan kosta, och en ordentlig belyningsanordning till en cykel tycks gå till ungefär 30 kronor. Har man råd att köpa en cykel, är nog det beloppet överkomligt. Det har sagts att det skulle finnas ungefär 300 000 cyklar, som saknar lyse. Jag är inte säker på att siffran är riktig, och jag tycker inte det är för tidigt att man av säkerhetsskäl nu utrustar dem med lyse. Det är väl bättre att utrusta de cyklar med ordentliga belyningsanordningar, på vilka barn och ungdomar vinglar omkring på gator och vägar efter mörkrets inbrott, än att de riskerar livet.

Flera av remissinstanserna har också ansett, att alla cyklar bör utrustas med belyningsanordningar. Såsom nämndes av herr Sveningsson är de nya cyklarna vid köpet utrustade med ordentliga belyningsanordningar. Motororganisationernas samarbetsdelegation nämner att de cyklister som blir fast för att köra utan lyse brukar skylla på att belyningsanordningarna har stulits från dem, men delegationen säger att om alla cyklar och mopeder utrustas med belyningsanordningar, kommer motivet för stöld i stort sett att bortfalla.

Herr talman! Det var speciellt avsnittet beträffande cyklarna som jag ville uppehålla mig vid. Jag delar emellertid även i övrigt den uppfattningen, som andra lagutskottet har gjort sig till tolk för, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Det är glädjande att konstatera den enighet som råder såväl inom utskottet som också här i kammaren om nödvändigheten av att vidta sådana åtgärder, att trafiksäkerheten når så långt det över huvud taget är möjligt att nå. Jag tror också vi alla är överens om att man måste ställa större krav på förare av motorfordon än på andra trafikanter på våra vägar. Det råder inga delade meningar om detta.

Cyklisterna har emellertid ursprungligen haft för sig, att de kan köra utan ljus om de ger sig ut på vägarna efter mörkrets inbrott, och de som kört ut i dagsljus och inte hunnit hem innan det blivit mörkt har använt cyklern utan lyse, med de risker det måste innebära i den motorfordonstrafik som nu är rådande.

Det invänds att det kostar pengar att utrusta cyklarna med belyningsanordningar av sådan beskaffenhet att de är någorlunda godtagbara både med hänsyn till fästet på cykeln och med hänsyn till den nytta de kan göra under mörker. Det kan ha legat större sanning i ett sådant påstående tidigare, men numera finns det fullt tillfredsställande anordningar att montera på cyklarna. Om alla cyklar förses med sådana anordningar, är det inte lika stor risk som nu att anordningarna blir stulna, vilket nu ofta sägs ske. På grund av att så få cyklar är utrustade med belyningsanordningar är det efterfrågan på billiga sådana anordningar. Många skaffar sig dem i andra hand, och de som säljer har ofta åtkommit dem på oärligt sätt, förmenas det. Om detta är riktigt är kanske något osäkert.

Reservanterna har på denna punkt

Ang. åtgärder mot mörkerolyckor i trafiken

den meningen, att det inte bör stadgas, att cykel skall vara försedd med belysningsanordning vid färd under dager, men motionärerna och utskottet understryker, att de som inte har lyse under dagen kommer alltför ofta att sakna det också under kvällen, och det är faktiskt att leka med sitt eget liv att ge sig ut i trafiken utan sådana anordningar att man kan upptäckas av bilisterna. Även om bilisten kör aldrig så ansvarsfullt, måste man räkna med att en olycka kan inträffa, om det kommer någon som är svår att upptäcka i mörkret. Detta kan undvikas i de flesta fall, om cykeln är försedd med tillfredsställande belysningsanordning. Även om det kostar några tior, förmenar vi att det inte bör vara avskräckande såsom en premie för större säkerhet i trafiken. Nu invänder man att det för åtskilliga innehavare av cyklar och mopeder skulle medföra vissa kostnader att anskaffa tillfredsställande belysningsanordningar och att de skulle ådra sig ansvar om de inte gör det. Utskottet anser att den invändningen vägar ganska lätt mot de konstaterbara riskerna för en cyklist att under mörker ge sig ut i trafiken utan tillfredsställande belysnings- och reflexanordningar. Alla som kör bil vet hur ofta just cyklister syndar mot bestämmelsen om reflexanordning. De har sådana anordningar, men reflexglaset är ofta nedsmutsat, och det ger ingen reflex som kan vägleda bilisten i mörkret.

Reservanterna fortsätter sina invändningar med att säga, att det åligger bilisterna att under mörker och dålig sikt minska hastigheten och köra sakta. Ja, bilisten har enligt vägtrafikförordningen skyldighet att icke köra med större hastighet än vad omständigheterna medger. Kör han för fort ådrager han sig särskilt stort ansvar om en olycka inträffar. Även om farten är låg kan dock svåra olyckor hända. För inte länge sedan kunde vi i tidningarna läsa att en cyklist på någon ort i Norrland blivit påkörd av en bilist. Trots att bilisten vid olyckstillfället inte körde fortare än 20 km i timmen dödades cyklisten. En så låg hastighet som 20 km var alltså till-

räcklig för att den påkörde cyklisten skulle åsamkas så svåra skador att han avled. Vid denna olycka var kanske vädret dåligt eller belysningen på olycksplatsen otillfredsställande, eller också hade bilisten kanske nyss haft ett möte där han i viss utsträckning bländats, men olyckan skulle kanske ändå ha kunnat undvikas, om cykeln hade varit försedd med tillfredsställande belysningsanordning så att bilisten i tid kunnat upptäcka honom. Visst måste det väl ändå anses vara värt 30—40 kronor — ja, även om det vore 50—60 kronor — som en belysningsanordning kostar, att skapa säkerhet mot sådana olyckor.

Sedan har vi de gående. Det finns redan nu en rekommendation i vägtrafikförordningen, att gående helst bör gå på högra sidan av vägen. Då har den gående utsikt över den mötande trafiken. Om han observerar att en bilist inte lägger märke till honom kan han i regel vika ytterligare åt höger och därigenom undgå att bli påkörd. Då vi faktiskt redan nu har denna rekommendation i vägtrafikförordningen, anser vi att det väl inte kan vara särskilt anmärkningsvärt att tillfoga den bestämmelsen, att gående helst bör vara utrustad med lykta eller på lämpligt sätt fastsatt reflexanordning, så att han lättare kan upptäckas i mörkret.

Rerr Ringaby invänder att en dylik rekommendation i vägtrafikförordningen skulle kunna medföra vissa problem i fråga om ansvarsfördelningen mellan bilister och gående. Det finns dock ingentädes utsagt, att gående som blir påkörd annorstädes än mellan de gula strecken skall ligga ogill. Bilisterna har alltid skyldighet att iaktta den varsamhet som omständigheterna betingar, men om en gående rusar ut på en gata eller väg utan att beakta de åtgärder som är vidtagna för hans säkerhet, ådrar han sig naturligtvis i större eller mindre utsträckning medansvar om en olycka inträffar. Jag förmodar att om en person som går på vänster sida av vägen påkörs av en bilist, undgår bilisten inte ansvar, förutsatt att den gående iakttagit all den försiktighet som man kan

Ang. åtgärder mot mörkerolyckor i trafiken

påfordra av honom. Jag tycker därför inte att det finns någon anledning till sådana betänkligheter som här anförts. Den gående är inte fritagen från ansvar om han går ovarsamt på höger sida av vägen, och han är det heller inte om han trots denna rekommendation kanske i sällskap med tre eller fyra andra går ovarsamt i mörkret till vänster eller mitt på vägen. Den gående bör dock vara medveten om att risken att bli påkörd är större om han går på vänster sida av vägen och inte kan se de fordon som kommer bakom honom. Jag tycker därför inte att man bör lägga någon större vikt vid de synpunkter som herr Ringaby anför beträffande ansvarsfördelningen. Om en gående blir ihjälkörd på grund av att han själv inte haft möjlighet att observera vad som händer och sker på vägen, har han ju föga glädje av att vara helt fri från ansvar även om han gått på vänster sida av vägen. Man bör väl fästa större vikt vid att en gående har bättre möjligheter att undvika en sådan påföljd som att bli överkörd och dödad, om han håller sig på höger sida av vägen, då han själv kan ha uppsikt över den trafik som han möter.

Reflexanordningar skulle också i mycket hög grad underlätta för bilisterna att upptäcka den gående oavsett på vilken sida av vägen denne håller sig. Om en person som går på en väg i mörker har en reflexanordning, som är fullt synlig i bilarnas strålkastarljus, har bilisterna större möjlighet att undgå att köra på honom. Risken för påkörning är ju särskilt stor om bilisten mött en annan bil och därvid blivit mer eller mindre bländad. Om en person går i mörker på en väg och själv är klädd i mörka kläder, inträffar det ofta att bilisten inte upptäcker den gående förrän alltför sent och först då det är omöjligt att undvika att köra på den gående.

Herr talman! Det är ju inte fråga om någon lagstiftning i detta sammanhang, eftersom bestämmelserna finns i vägtrafikförordningen, vilken utfärdas av Kungl. Maj:t. Utskottet föreslår ingenting annat än att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall som sin mening

ge till känna vad utskottet har anfört, och jag förmodar att ingen i kanslihuset tar den formuleringen så högtidligt, att man inte också studerar reservanternas synpunkter på de frågor om vilka vi har olika mening. Jag förmodar också att den som får hand om ärendet läser vad som sagts i kamrarnas debatter, och på det sättet kommer ju även herr Svenssons synpunkter fram till vederbörande som har att ta ställning till frågan i dess helhet.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SVENSSON, AXEL, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill understryka den enighet som råder mellan reservanter och majoritet när det gäller att söka förhindra dödsfall i trafiken på våra vägar, men även om vi alla önskar vidtaga åtgärder i syfte att förhindra trafikolyckor kommer man inte förbi det förhållandet att cyklisterna med belysningsanordningar blir ihjälkörda på våra vägar likaväl som cyklisterna utan belysningsanordningar. Det förekommer till och med att bilar i full belysning krockar med varandra och vållar dödsolyckor. Hur vi än försöker resonera oss fram till något som vi hoppas och tror skall innebära en förbättring, är det alltså ett faktum att människorna trots alla ansträngningar handlar just på det sätt som man velat förhindra.

När jag nämnde kostnadsfrågan menade jag att om vi nu har en miljon cyklar med belysning och det ibland ändå inträffar dödsolyckor där sådana cyklisterna drabbas, medan vi har 300 000 cyklar utan belysningsanordning, cyklar som bara står i visthusbodarna och andra utrymmen, så kan det inte vara någonting orimligt i att man medverkar till att ägarna av dessa senare cyklar slipper ifrån extra kostnader för cyklar som de kanske aldrig använder. Jag har hemma i mitt garage två cyklar med belysningsanordning, men dessa cyklar användes aldrig därför att cyklar har blivit omo-

Ang. åtgärder mot mörkerolyckor i trafiken

derna — det skall ju vara mopeder för ungdomen och bilar för oss äldre, och även för ungdomen.

Då herr Sunne tar ett exempel från Linköping tycker jag knappast att han främjar sitt eget syfte. Om det är riktigt som herr Sunne säger, att varannan cyklist som kommer från Saab — det var väl detta företag han åsyftade — saknar belysningsanordning på cykeln, så säger ju det att polisen icke har någon möjlighet att kontrollera huruvida det finns belysning eller inte på de cyklar som egentligen skall ha belysning. Tidigare har det ju ansetts vara ett mycket starkt argument att kontrollmöjlighet inte finns och inte kan skapas. Nu säger jag inte detta för att klandra polisen — den har ju oerhört mycket mer att göra än att kontrollera cyklister. Men det hör också till saken att även bilister som har belysningsanordningar glömmar att tända belysningen när den skall vara tänd; och så är det med många cyklister — de glömmar att sparka till dynamon och därmed tända belysningen trots att cykeln har belysningsanordningar.

Jag tror alltså — när utskottets värderade ordförande säger att man skall titta på dessa frågor även i departementet och att sista ordet ännu inte är sagt — att hur riksdagen och Kungl. Maj:t än beslutar i dessa frågor så grusar människorna i trafiken som det har sagts tidigare, alla ansträngningar och förhoppningar genom handlingar som icke är överlagda.

Herr RINGABY (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag har en stark känsla av att det råder en viss oklarhet om själva innebörden i detta förslag.

Kammarens ärade förste vice talman sade att en bilist inte blir fri från ansvar om han kör på en fotgängare som går på vägens vänstra sida. Det blir han givetvis inte, såsom jag också framhöll i mitt inledningsanförande, men vad som däremot inträffar är att den skadade i det fallet får sämre ersättning, om det står i vägtrafikförordningen att han skall gå på vägens högra sida. Detta är

den praxis som utbildats vid domstolarna, det kan vi inte komma ifrån. Vad det gäller är alltså denna lilla skillnad. Och förhållandet blir detsamma i fråga om reflexanordningarna. Jag antar att kammarens ärade ledamöter, som känner till vad som beslutats här, kommer att sätta reflexanordningar på sina rockor om detta förslag går igenom. Men hur många människor läser förordningarna? Det är inte säkert att alla rockar här i landet kommer att förses med reflexanordningar bara därför att detta rekommenderas i vägtrafikförordningen. Men vad som kommer att inträffa är att alla de människor, vilka inte känner till förordningen och råkar ut för en trafikolycka, erhåller sämre ersättning när skadan regleras. Skall någonting göras bör man kanske lagstifta om att fotgängare skall bära reflexanordning eller föra lyse — då uppnår man effekt — men en sådan här rekommendation får ingen annan effekt än att skaderegleringen för de drabbade blir ofördelaktigare.

Herr förste vice talmannen STRAND (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte precis tänkt att försöka ta upp någon debatt med herr Ringaby angående lagtillämpningen, men jag har i varje fall svårt att föreställa mig att den tillämpning, som han tror är gällande, kan vara riktig. Man kan inte resonera så enkelt som att det avgörande vid ansvarsfördelningen är enbart om den förolyckade gått på vägens högra eller vänstra sida eller burit reflexanordningar, därest det skulle komma en rekommendation om sådana anordningar. Det är ganska säkert andra omständigheter som spelar in och blir avgörande för ansvarsfördelningen och skaderegleringen.

Herr SUNNE (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte bli mångordig. Jag vill bara gentemot herr Svensson säga att jag tycker att det var ett underligt argument när han påpekade att många cyklister, även om de har be-

Ang. åtgärder mot mörkerolyckor i trafiken

lysnings- och reflexanordningar, ändå blir ihjälkörda. Det är naturligtvis sant, men det skulle väl ändå förbättra situationen för cyklisterna, om alla hade reflexanordningar. Jag har faktiskt hört bilister säga att de i något fall efter mörkrets inbrott kommit körande bakom en cyklist som saknat reflexanordningar och inte kunnat iakttaga honom förrän de varit alldeles inpå cykeln, och en olycka har hållit på att inträffa. En bilist som jag talat med lyckades genom en gir i en liknande situation undvika att köra på en cyklist, men det var ytterligt nära, och han påstod att sådana fall är mycket vanliga ute på vägarna. Om man har en bestämmelse om att alla cyklar skall vara utrustade med både belysnings- och reflexanordningar, är man ju ändå litet mera på den säkra sidan än om man bara har de nuvarande reglerna, enligt vilka sådana anordningar inte behövs på cyklar som endast tas i anspråk på dagen.

Herr Sveningsson nämnde att alla dessa förordningar inte skulle bli kända av allmänheten. Man skulle alltså begå lagbrott utan att veta om det och bli dömd för någonting som man inte kände till. Gentemot detta vill jag säga att härvidlag har väl ändå undervisningen i skolorna en mycket stor betydelse när det gäller att sprida upplysning på detta område. I de skolor jag känner till och har varit anställd i utgör trafikundervisningen en mycket viktig del av skolundervisningen, och jag hoppas att den saken, om den inte redan slagit igenom, kommer att slå igenom överallt i landets skolor.

Herr RINGABY (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill mycket ogärna polemisera mot herr förste vice talmanen, men jag har faktiskt i dag på förmiddagen gått igenom handlingarna i ett mål, där vederbörande av domstolen dömdes som medansvarig därför att han gått på vänster sida — trots att han gjort det på yttersta kanten och trots att han inte i övrigt felat. Felet bestod i att han i och med att han gick på vänster kant

inte kunde ha uppsikt på dem som kom bakifrån. Han blev alltså dömd som medansvarig till olyckan.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Som motionär vill jag gärna framföra ett tack till utskottet, särskilt till dess majoritet, för dess positiva inställning till de viktigaste punkterna i motionerna. Det är ju främst ett bättre bekämpande av *mörkerdöden* på våra vägar som varit motionernas syfte.

Vid den konferens, som i förrgår anordnades av Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande och som åtskilliga av kammarens ledamöter var med om, framhölls att vi måste göra trafiksäkerheten till en folkörelse. Arbetsarkyddet har i Sverige nått en nivå, som knappast har någon motsvarighet i andra länder, men otryggheten på färderna till och från arbetsplatsen måste även bättre bekämpas. Trafikolyckorna har blivit en folksjukdom, som brukar kallas den fjärde folksjukdomen. NTF vädjade i förrgår om att vi skulle göra en extra kraftinsats under 60-talet för att just bekämpa mörkerdöden. Jag tycker att utskottets förslag i denna fråga är ett gott steg framåt och ett omedelbart svar på denna vädjan. Det visar att statsmakterna har en positiv inställning till problemet.

Vi har ju haft — det kan vi väl alla vara överens om — en skrämmande olycksfallsstatistik beträffande mörkerdöden på våra vägar under de sista veckorna. Vi kommer i år att närma oss 1 000 dödsoffer, mer än 20 000 allvarligt skadade, och vi är nästan säkra på att vi kommer att få omkring 3 000 invalida med kvarvarande men för livet. Det är siffror som vi inte får glömma bort. Bortsett från att dessa siffror i sig är viktiga, innebär de också en samhälls-ekonomisk förlust, som säkerligen inte i år kommer att stanna vid en miljard kronor. Det är siffror som inte bara talar till vårt hjärta utan även till vårt förstånd. Gentemot dessa siffror är de små utgifter som kommer att bli för-

Ang. åtgärder mot mörkerolyckor i trafiken

enade med skyldigheten för våra cykelägare att skaffa sig belysning bagatellartade. Herr Sunne nämnde att en dylik kostnad uppgår till ungefär 30 kronor, för den enskilde ägaren ett relativt litet blopp, om det betraktas som försäkringspremie.

Jag har mycket svårt att förstå reservation nr 1. Jag tycker att det är skrämmande, att det finns 300 000 cyklar i vårt land som saknar belysningsanordningar. Det är väl ingen som tror att flertalet av dessa cyklar bara användes på dagen. Alla som är ute på vägarna nattetid vet ju hur det förhåller sig och hur många cyklar som är utan belysningsanordningar. Jag tror inte det är så många som har sina cyklar i garderoben eller i visthusboden, som herr Svensson säger. Har man sin cykel i visthusboden ständigt och jämt, behöver man ingen belysning. Det är först när man tar ut cykeln, som man måste ha belysning.

Den andra reservationen har jag också rätt svårt att förstå. Det är, såvitt jag kan bedöma, en angelägen uppgift för oss allesammans att försöka hjälpa de organisationer, t. ex. NTF och trafiksäkerhetsrådet, som arbetar för att upplysa om de risker vilka är förenade med att utan lykta eller reflexanordningar gå ut i trafiken på mörk väg. Det innebär ett mycket starkt stöd för denna upplysningsverksamhet, om en bestämmelse införs i vår vägtrafikförordning att fotgängarna bör ha belysningsanordning eller reflexanordning.

Strafflösa bestämmelser av denna art är ingen nyhet i vår vägtrafikförordning. Vi har redan förut sådana av likartat slag. Att det skulle vara svårare att förstå denna bestämmelse än de liknande bestämmelser som redan finns, kan jag inte inse.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ALEXANDERSON (fp):

Herr talman! Jag kan instämma i de yttranden som förekommit om att det är mycket tillfredsställande att enighe-

ten är så stor om att alla åtgärder bör vidtagas för att försöka undvika trafikolyckorna och, såvitt nu är i fråga, framför allt mörkerolyckorna, men jag vill erinra om att det bara är fem år sedan vi hade frågan om bakbelysning på cyklarna uppe här. Riksdagen avstyrkte då Kungl. Maj:ts proposition, som innehöll ett förslag om föreskrift rörande sådant lyse. Det var då kostnaden för baklyktan, som ju bara är en bråkdel av kostnaden för en helbelysning, som avskräckte, och riksdagen följde dem som ömmade för cyklisternas ekonomi. Jag hörde den gången till dem som ansåg att bakbelysningen var av en oerhörd vikt för trafiksäkerheten, och jag verkade för ett bifall till propositionen i den delen. I det fallet gällde det emellertid bara en fråga i vilken riksdagen var en rådgivande instans, och Kungl. Maj:t utfärdade författningen trots att riksdagen hade avstyrkt den.

Därigenom fick vi en bestämmelse, som jag tror har verkat gynnsamt.

Trots att jag som sagt den gången var mycket intresserad av den där reformen, är jag emellertid nu ganska tveksam huruvida det är motiverat att föreskriva att belysning både bak och fram på cyklar skall föras även under dagsljus. Detta är inte bara en fråga om kostnaden för att anskaffa en sådan belysning, det är också en fråga om att hålla anordningen i stånd. Den skall vara funktionsduglig. Alla som använt sådana här anordningar vet nog att glödlamporna och andra delar har en viss tendens att komma ur funktion. Jag tror att det blir ganska svårt för polismyndigheten att få förståelse för sitt arbete, om den skall göra razzior och kontrollera under dagsljus att allting är fullkomligt tillfredsställande, när vederbörande cyklist inte alls har för avsikt att använda cykeln i mörker, utan eventuellt endast under den ljusa årstiden då det är dagsljus året runt i vissa delar av landet.

Det viktigaste skäl som har anförts till stöd för detta krav är att det skulle vara lättare för polisen att övervaka efterlevnaden, om bestämmelsen gällde även un-

Ang. åtgärder mot mörkerolyckor i trafiken

der dagsljus. Jag tvivlar mycket på att det skulle vara någon fördel för polisen att ha en sådan bestämmelse. Om polisen skall kontrollera dessa anordningar under dagsljus så gäller det ju att stoppa varenda cyklist, även den som har belysning på cykeln — det måste ju kontrolleras att anordningarna är funktionsdugliga. Detta är en ganska omständlig apparat.

För att övervaka den nuvarande bestämmelsens efterlevnad måste man givetvis ägna sig åt kontrollen under den tid då belysningen skall vara tänd. Det har talats om att detta delvis måste ske genom att poliserna arbetar på övertid. Eftersom mörkret här i landet under långa tider inträder tidigt på dygnet tror jag emellertid det finns stora möjligheter att — om polispersonal över huvud taget skall avdelas för denna uppgift — utöva kontrollen på ordinarie arbetstid. Då har polisen bara att kontrollera trafiken och stoppa de cyklar som inte har belysning, vare sig det nu är på fram- eller baksidan. En kraftigare insats i det avseendet från polisens sida tror jag skulle vara mycket värdefull, och därigenom tror jag att man skulle kunna åstadkomma en avsevärt bättre efterlevnad av nuvarande bestämmelser. Däremot tror jag inte att en sådan bestämmelse som här är föreslagen skulle vara av något större värde.

Den avvägning, som reservanterna har gjort, då de förordar att det strängare kravet skulle gälla för mopederna, som dock är fordon av mera komplicerad art och av dyrbarare slag och som används på ett litet annat sätt än cyklar, är rimlig, och utskottets skrivning går ju också i den riktningen att man är på det klara med behovet i den delen, medan utskottet däremot är mycket tveksamt beträffande bestämmelsens utsträckande till cyklarna. När man läser utskottsutlåtandet tror man ju för övrigt snarast att utskottet skall hamna i den kläm som återfinnes i reservationen.

Med dessa ord ber jag för min del att få yrka bifall till den av herr Svensson m. fl. vid utskottets utlåtande förgade reservationen.

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i det nu förevarande utlåtandet gjorda hemställan.

I fråga om punkten A 1, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet i denna punkt hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Axel Svensson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Svensson, Axel*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 63 punkten A 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Svensson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom appresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Edström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 51;

Nej — 69.

Därjämte hade 12 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande punkten A 2 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande av den av herrar Ringaby och Lothigius vid utlåtan- det avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja be- svarad.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten B hemställt.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 64, i anledning av väckta motioner om viss översyn av lotteriförordningen; och

nr 65, i anledning av väckta motioner om viss ändring i lagen angående inbe- talning av kommunernas andelar i folk- pensioner m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hem- ställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av tredje lagutskottets utlåtande nr 31, i anled- ning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt att undersöka och bearbeta fyndigheter av uranhaltigt mi- neral m. m. (uranlag), m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av jord- bruksutskottets utlåtande nr 41, i anled- ning av väckta motioner angående änd- rade grunder för statsbidrag till täckan- de av driftkostnader vid lantbruksunder- visningsanstalterna, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Herr TALMANNEN anförde:

Jag ber att få lämna några uppgifter om det fortsatta arbetet.

Plena kommer, såvitt nu kan bedö- mas, att i fortsättningen av höstsessio- nen hållas de dagar och tidpunkter, som angivits i tidigare meddelad plan för arbetet hösten 1960, samt därutöver följande dagar:

fredagen den 9/12 kl. 14.00 (bord- lägningsplenum),

tisdagen den 13/12 kl. 16.00 (bord- lägningsplenum) samt

onsdagen den 14/12 kl. 10.00 (arbets- plenum).

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 15.46.

In fidem

K.-G. Lindelöw